

3-§. Berilgan sonning bo'luvchilari soni va bo'luvchilari yig'indisini ifodalovchi funksiyalar.

$\tau(n)$ va $\sigma(n)$ funksiyalari n ning barcha natural qiymatlarida aniqlangan bo'lib, mos ravishda n ning barcha natural bo'luvchilari sonini va barcha natural bo'luvchilari yig'indisini ifodalaydi. Ta'rifdan $\tau(1) = \sigma(1) = 1$ ekanligi kelib chiqadi. Agar n ning kanonik yoyilmasi $n = p_1^{\alpha_1} p_2^{\alpha_2} \dots p_k^{\alpha_k}$ bo'lsa, $\tau(n)$ va $\sigma(n)$ lar mos ravishda quydagi formulalar yordamida topiladi:

$$\tau(n) = (\alpha_1 + 1)(\alpha_2 + 1) \dots (\alpha_k + 1), \quad (1)$$

$$\sigma(n) = \frac{p_1^{\alpha_1+1}-1}{p_1-1} \cdot \frac{p_2^{\alpha_2+1}-1}{p_2-1} \cdot \dots \cdot \frac{p_k^{\alpha_k+1}-1}{p_k-1}. \quad (2)$$

Ikkala funksiya ham multiplikativ funksiya ya'ni $(m, n) = 1$ lar uchun

$$\tau(m \cdot n) = \tau(m) \cdot \tau(n), \sigma(m \cdot n) = \sigma(m) \cdot \sigma(n)$$
tengliklar o'rinli.

108. Quyidagi sonlarning barcha natural bo'luvchilari soni va bo'luvchilari yig'indisini toping: 1) 375; 2) 720; 3) 957; 4) 988; 5) 990; 6) 1200; 7) 1440; 8) 1500; 9) 1890; 10) 4320.

109. Berilgan sonlarning barcha natural bo'luvchilarini toping:
1) 360; 2) 720; 3) 954; 4) 988; 5) 600.

110. Noma'lum natural son x faqat ikkita tub bo'luvchiga ega ekanligi va uning bo'luvchilari soni 6 ga, bo'luvchilarining yig'indisi 28 ga teng bo'lsa, shu sonni toping.

111. $N = p^\alpha \cdot q^\beta$ (p, q lar turli tub sonlar) bo'lsin. Agar N^2 soni 15 ta har xil bo'luvchilarga ega bo'lsa, N^3 nechta natural bo'luvchilarga ega bo'ladi.

112. $\tau(x)$ va $\sigma(x)$ larning grafigini sxematik tasvirlang.

113. Har bir egizak tub sonlar juftligi $p_1 < p_2$ uchun $\sigma(p_1) = \varphi(p_2)$ ekanligini isbotlang. Bunda $\varphi(a)$ —Eylar funksiyasi.

114. $\sigma(m) = 2m - 1$ tenglamaning m natural sonlarda cheksiz ko'p yechimga ega ekanligini isbotlang.

115.1). Agar $(m, n) = d > 1$ bo'lsa, $\tau(mn)$ va $\tau(m)\tau(n)$ larda qaysi katta?

2). Agar $(m, n) = d > 1$ bo'lsa, $\sigma(mn)$ va $\sigma(m)\sigma(n)$ lardan qaysi katta?

116. m natural sonining barcha natural bo'luvchilarining ko'paytmasi $\delta(m)$ uchun formula chiqaring va $\delta(10)$ ni toping.

117. O'zining natural bo'luvchilarining ko'paytmasiga teng bo'lgan barcha natural sonlar to'plami barcha tub sonlar to'plami bilan ustma-ust tushishini isbotlang.

118. $n = p_1^{\alpha_1} p_2^{\alpha_2} \dots p_k^{\alpha_k}$ sonining bo'luvchilarining k - darajalarining yig'indisi $\sigma_k(n)$ uchun formula chiqaring.

119. $\sigma_k(n)$ uchun (118-misoldagi) formuladan foydalanib hisoblang:

1) $\sigma_2(12)$; 2) $\sigma_2(18)$, 3) $\sigma_3(36)$, 4) $\sigma_2(16)$, 5) $\sigma_3(8)$.

120. $\sigma(n) = 2n$ tenglikni qanoatlantiruvchi n natural sonlarga mukammal sonlar deyiladi. 28, 496, 8128 sonlarining mukammal sonlar ekanligini tekshiring.

121. $\sigma(n) < 2n$ shartni qanoatlantiruvchi n soniga yetarli sondagi bo'luvchilarga ega emas, $\sigma(n) > 2n$ shartni qanoatlantiruvchilarga esa ortiqcha bo'luvchilarga ega bo'lgan son deyiladi. $N = p^n$ sonining yetarli bo'luvchilarga ega emasligini isbotlang. Bunda p tup son, n —natural son.

122. $N = p^\alpha \cdot q^\beta$ ko'rinishdagi toq natural sonning yetarli bo'luvchilariga ega emasligini isbotlang. Bunda p, q lar turli tub sonlar, α, β lar natural sonlar.

123. 1). Barcha bo'luvchilarining ko'paytmasi 5832 ga teng bo'lgan n natural sonini toping.

2). Barcha bo'luvchilarining ko'paytmasi $3^{30} \cdot 5^{40}$ ga teng bo'lgan n natural sonini toping.

124. $N = p_1^{\alpha_1} p_2^{\alpha_2} \dots p_k^{\alpha_k}$ –ko'rinishdagi kanonik yoyilmaga ega bo'lgan sonni necha xilda 2 ta har xil ko'paytuvchiga ajratish mumkun.

125. Agar $5N$ soni N soniga qaraganda 8 ta ko'p, $7N$ soni N soniga qaraganda 12 ta ko'p, $8N$ soni ega N soniga qaraganda 18 ta ko'p bo'luvchiga ega bo'lsa, $N = 2^\alpha \cdot 5^\beta \cdot 7^\gamma$ sonini toping.

126. N soni $N = 2^x \cdot 3^y \cdot 5^z$ ko'rinishiga ega. Agar N ni 2 ga bo'lsak, hosil bo'lgan sonning bo'luvchilari soni N ning bo'luvchilari sonidan 30 taga kam. Agar N ni 3 ga bo'lsak, hosil bo'lgan sonning bo'luvchilari soni N ning bo'luvchilari sonidan 35 taga kam. Agarda N sonini 5 ga bo'lsak, hosil bo'lgan sonning bo'luvchilari soni N ning bo'luvchilari sonidan 42 ta kam bo'ladi. Shu N sonini toping.

127. Agar $2^{\alpha+1} - 1$ soni tub son bo'lsa, u holda $2^\alpha(2^{\alpha+1} - 1)$ sonining mukammal son ekanligini isbotlang (Evklid teoremasi).

128. Agar $2^{\alpha+1} - 1$ tub son bo'lsa, $2^\alpha(2^{\alpha+1} - 1)$ ning yagona juft mukammal son ekanligini isbotlang (Eyler teoremasi).

129. Bo'luvchilar yig'indisi o'zidan 3 marta katta bo'lgan $2^\alpha \cdot p_1 \cdot p_2$, (p_1, p_2 lar toq tub sonlar) ko'rinishidagi eng kichik sonni toping. (Ferma masalasi).

130. Berilgan natural sonning aniq kvadrat bo'lishi uchun, uning har xil natural bo'luvchilari sonining toq bo'lishi zarur va yetarli ekanligini isbotlang.